

Religiunea este temelia Statului.
**Aspecte din activitatea didactică
a lui Iosif Naniescu**

Dr. Oana-Mădălina Popescu

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2014

„Desființând seminariile, faceți o mare greșelă, un adevărat atentat la naționalitate [...] Respectați Biserica, cu așezămintele ei canonice, cari exprimă adevărul absolut și etern. Respectați seminariile și nu le desființați, căci sunt singurele școle românești pentru fiii poporului român ortodox”¹.

Iosif Naniescu, personalitate de seamă a vieții religioase și culturale românești din veacul al XIX lea, s-a bucurat de atenția teologilor și a istoricilor deopotrivă, care i-au dedicat interesante studii și lucrări², prin care s-a evidențiat în special activitatea sa desfășurată în calitate de ierarh, anume de episcop de Argeș și ulterior de mitropolit al Moldovei. Căci, Iosif Naniescu, născut și educat într-un mediu profund religios, a ajuns în 1873 episcop de Argeș³, pentru ca, doi ani mai târziu, să fie ales

¹ *Discursul*, pp. 29-30.

² Fără a ne propune o enumerare exhaustivă a lucrărilor dedicate lui Iosif Naniescu, amintim câteva, din cele mai reprezentative: Protos. V. Vasilache, *Iosif Naniescu, strălucit mitropolit al Moldovei*, Tiparul Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1940, 203 p; Pr. G. Cocora, *Documente pentru biografia Mitropolitului Iosif Naniescu*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” (în continuare MMS), XXXVI, 1960, nr. 1-2, pp. 92-99; Idem, *Mitropolitul Iosif Naniescu și Buzăul*, în „Glasul Bisericii” (în continuare GB), XXVII, 1968, nr. 7-8, pp. 806-812; P. Costinescu, F. Marinescu, *Cartea românească veche din Biblioteca Mitropolitului Iosif Naniescu*, în MMS, L, 1974, nr. 1-2, pp. 63-81.

³ Despre activitatea sa ca episcop de Argeș, vezi, de pildă, Pr. N. Șerbănescu, *Episcopii Argeșului*, în „Mitropolia Olteniei” (în continuare MO), XVII, 1965, nr. 7-8, pp. 616-617; Pr. T Bălășel, *Moartea*

mitropolit al Moldovei⁴, păstorind credincioșii în această calitate peste de un sfert de veac, până la moartea sa, survenită la 26 ianuarie 1902.

În cele ce urmează, dorim să punem în lumină, pe baza izvoarelor edite și inedite, câteva aspecte legate de activitatea sa didactică, în care a fost implicat între 1864-1872, așadar înainte de a urca la treapta arhieriei, căci această ultimă perioadă, cu remarcabile ei realizări, a fost mai bine studiată și adusă în atenția publicului. Urmărim întâi, pe baza discursurilor și a scrierilor sale, concepția sa asupra rolului seminariilor și al clericilor în societate, necesitatea predării religiei în școli și a păstrării nealterate a adevăratelor valori ortodoxe. Apoi, analizăm câteva manuscrise păstrate la Biblioteca Academiei Române și la Serviciul Municipiului București al Arhivelor Naționale, care dezvăluie pe Iosif Naniescu ca elev (s-a păstrat

Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu, în „Școala și Biserica” (în continuare ȘB), an V, 1902, nr. 1, pp. 11-16. A restaurat Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș.

⁴ În timpul păstoririi sale, s-a terminat construcția catedralei mitropolitane din Iași, care fusese începută de Veniamin Costache. Refacerea a durat zece ani, din 1877 până în 1887 și a beneficiat de ajutorul lui Vasile Boerescu, care fusese coleg la Sf. Sava cu Naniescu și care ajunsese Ministru al Cultelor. De asemenea, s-au restaurat unele biserici și mănstiri, precum Sfinții Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae Domnesc din Iași, s-a refăcut Seminarul Veniamin, s-a întemeiat corul mitropolitan. Vezi Pr. Prof. Dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* (în continuare IBOR), vol. III, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, pp. 161-162; Nicodim, Patriarhul României, *Mitropolitul Veniamin Costachi, ctitor al Mitropoliei din Iași*, în „Biserica Ortodoxă Română” (în continuare BOR), LXIV, 1946, nr. 10-12, pp. 481-482.

Șerbănești-Morunglav din Vâlcea (1849), Găiseni din județul Dâmbovița (1857) și Sărindar din București (1863)⁵.

Iosif Naniescu s-a dedicat vieții didactice, predând religie și istorie la **Colegiile Gheorghe Lazăr** (1864-1866) și **Matei Basarab** (1866-1873), la **Școala Normală** (1867-1873) și la **Seminarul Central din București**, al cărui director a fost între 1870-1871. Căci, Iosif Naniescu a fost ales la 1 iulie 1870 director al Seminarului Central din București, funcție pe care a deținut-o până în 1871, în primăvara anului următor fiind numit arhiepiscop titular pentru scaunul din Mira Lichiei. Încă din 1866 el era menționat printre profesorii acestei instituții de învățământ, unde predă istoria⁶. În 1873 a fost ales episcop de Argeș, iar în 1875 mitropolit al Moldovei.

*

⁵ După dărâmarea Mănăstirii Sărindar, Iosif Naniescu a susținut cu putere refacerea ei, pronunțând în acest sens și un discurs în Senat, în care sublinia vechimea și importanța acestui locaș de cult. Vezi discursul în BOR, XXI, 1897, nr. 1, pp. 206-217.

⁶ Pentru mai multe detalii, a se vedea, St. Călinescu, D. G. Boroianu, *Istoria Seminarului Central din Bucuresci, de la început până la instalarea în localul seu propriu*, Iași, Tipografia Editoare Dacia, Iliescu, Grossu, 1904, pp. 125-126.

Importanța seminariilor, rolul clericilor în societate

Din scrierile, corespondența și cuvântările lui Naniescu, edite sau inedite, ies la iveală cu claritate **concepțiile ierarhului român referitoare la rolul școlii și misiunea clericilor în societate, la importanța predării religiei în școli, precum și necesitatea păstrării valorilor naționale și creștine, tradiționale**⁷. Importanța discursurilor ierarhului, în acest sens, este cu atât mai mare, cu cât societatea românească a secolului al XIX lea a trecut prin numeroase transformări. Ioan Naniescu, care a trăit între 1828-1902⁸, a fost martorul unor evenimente și perioade dintre cele mai importante dar și mai frământate din istoria modernă a românilor, precum perioada domniilor regulamentare (1834-1848), Revoluția de la 1848, domniile instalate prin Convenția de la Balta-Liman, Unirea Principatelor (1859) și domnia lui Alexandru Ioan Cuza, cu reformele aplicate în multiple aspecte ale vieții sociale, inclusiv în învățământ. De asemenea, ierarhul a fost contemporan Războiului de Independență (1877), prin care România și-a cucerit pe câmpul de luptă independența⁹, recunoscută în plan internațional prin Congresul

⁷ Pentru aceste aspecte, vezi Oana-Mădălina Popescu, *Aspecte din activitatea didactică a lui Iosif Naniescu*, în „Teologie și viață”, 2014, nr. 5-8 (sub tipar).

⁸ Pr. Prof. Dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 161.

⁹ Țările Române au păstrat din secolul al XV-lea până la cucerirea independenței, statutul de state tributare în raport cu Imperiul

de Pace de la Berlin din 1878¹⁰, din timpul domniei lui Carol I.

Transformările care au avut loc în urma acestor evenimente nu au fost doar de ordin politico-instituțional, ci și social și cultural, implicând, în mod firesc și învățământul. Dacă anumite măsuri fuseseră luate în acest plan după 1848, când s-a pus accent pe dezvoltarea școlilor sătești și îmbunătățirea programei de învățământ, în școlile de stat, dar și în cele particulare¹¹, un salt deosebit s-a înregistrat în timpul lui Alexandru Ioan Cuza, odată cu adoptarea Legii instrucțiunii publice, la 25 noiembrie/ 7 decembrie 1864, care a introdus obligativitatea și gratuitatea școlară, unificând și modernizând sistemul de învățământ¹².

În contextul atâtor transformări, ierarhul a stăruit prin predicile și scrierile sale asupra importanței misiunii care revine clerului, asupra necesității păstrării neschimbate a adevăratelor valori ortodoxe și naționale, specifice poporului român. Semnificativă în acest sens este cuvântarea

Otoman. Pentru aceste aspecte, vezi M. Maxim, *Țările Române și Înalta Poartă. Cadrul juridic al relațiilor româno-otomane în evul mediu*, București, 1993. Vezi și N. Adăniloie, *România independentă*, în *Istoria românilor*, vol. VII, tom. I, București, Ed. Enciclopedică, 2003, pp. 633-699.

¹⁰ Independența României, câștigată pe câmpul de luptă, a fost recunoscută, cu anumite condiții, de către Germania, Austria, Franța, Marea Britanie, Rusia, Italia și Turcia, în cadrul Tratatului de Pace de la Berlin din 1878. Vezi *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, (în continuare DIR, *Independența*), vol. IV, București, 1954, pp. 374-390.

¹¹ D. Berindei, *Dezvoltarea culturală în perioada 1848-1878*, în *Istoria românilor*, vol. VII, t. I, București, Ed. Enciclopedică, 2003, pp. 813-824.

ținută de Iosif Naniescu la 20 mai 1891, cu ocazia punerii pietrei de temelie pentru noua clădire a Seminarului Veniamin, mutat de mitropolit de la Socola la Iași. Atrăgând atenția asupra vechimii creștinismului românesc, ierarhul arată că aici, în Țările Române, s-a păstrat credința ortodoxă, iar mănăstirile au fost cele dintâi școli, clericii fiind de fapt primii dascăli: „Țerile noastre românești de la început au fost creștin ortodoxe, putem dzice că chiar coloniștii Romani au venit cu creștinismul in Dacia, unde s-a întemeiat și s-a predicat timp de acum aproape 2000 de ani. De când țerile noastre Române s-au organizat în domniate și încă domniate creștin ortodoxe, Domnitorii noștri români au fost zeloși de-a întemeia credințele religioase, fondând Biserici și Monastiri”¹³. Autorul continuă, arătând că: „Și pe când încă nu era cu putință a se înființa școle sistematice, Biserica era școla noastră românească; aici în pridvorul Bisericeii se înveța carte românească și învețătorii erau clericii, servitorii bisericești, carii în pridvorul bisericeii învețau carte românească pe fiii poporului românesc. De aceea și până astăzi, clericii noștri români pörtă numirea de dascălul Bisericeii li adevărații români au luat ca maximă cuvintele: Școla și Biserica sau Biserica și Școla”¹⁴.

¹² *Ibidem*, p. 819. Vezi și C. C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, Ed. Științifică, 1966, p. 311. Pentru regulamente și decrete referitoare la învățământ, vezi și N. Adăniloiaie, *Istoria învățământului primar (1859-1918)*, București, Ed. Cris Book Universal, 1998, 409 p; Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească în secolele XVIII-XIX*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1971.

¹³ *Scurtă cuventare dzisă de I. P. Sfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu în dziua de 20 Maiu anul 1891, cu ocasiunea punerei pietrei fundamentale la noul edificiu al Seminarului Veniamin, ce se construiește acum din nou lângă Mitropolie în Iași*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1893, p. 19.

¹⁴ *Ibidem*, p. 20.